

**Kõne adventivastuvõtul
Tallinna Piiskoplikus Toomkirikus
3. XII 2015
Urmas Viilma, peapiiskop**

Austatud daamid ja härrad, head õed ja vennad!

Sissejuhatus

Tervitan teid adventiaja alguse piiblisalmiga, mis kõneleb Jõululapse kui taevase Kuninga sünniootusest: *"Vaata, sulle tuleb sinu kuningas, õiglane ja aitaja!"* (Sk 9:9). Inimene ootab ja igatseb alati ärevate aegade, segaduste ja kriiside möödumist lootes paremat tulevikku. Küllap tajume end asuvat praegu just selliste aegade keskel ning igatsus rahu järele ühtib adventiootuse sõnumiga helgemast homsest. Täna adventimõtisklus siin kirikus ja järgnev vastuvõtt meie kiriku koostööpartneritele ja sõpradele on juba minu eelkäija peapiiskop Andres Põderi ajal traditsiooniliseks muutunud teetähiseks mööduva ja uue kirikuaasta vahel. Peapiiskop analüüsib oma adventikõnes ühiskonnaelu protsesse ja sõnastab oma aastalõpusõnumi ühiskonda.

Põlvkondade vahetus

Pisut enam, kui aastapäevad tagasi, siirdus emerituuri senine peapiiskop Andres Põder. Kiriku parlament ehk Kirikukogu valis 26. novembril 2014 Eesti Evangeelsele Luterlikule Kirikule 10. kirikupea ja järgmise peapiiskopi. Minu ametissepühitsemisest on möödunud täpselt kümme tegusat kuud, mille kestel on toimunud esimesed muudatused meie kirikus. Pärast mitmeid sajandeid on Tartust ja Haapsalust saanud taaskord piiskopilinnad, sest jüripäeval, 23. aprillil pühitsesin siin katedraalis kaks uut piiskoppi, Tiit Salumäe ja Joel Luhametsa. Uue konsistooriumi ehk kirikuvalitsuse liikmete hulka kutsusin esimest korda meie kiriku ajaloos kaks naisliiget ning kogu konsistooriumi koosseis noorenes. Loodan, et põlvkondade vahetumisega tänapäevastub kiriku suhe kogu ühiskonnaga ilma, et peaksime muutma kiriku ajatuna püsiva sõnumi sisu ja õpetust.

Kirikuelu teetähised

Kirikuelu on jätkunud oma positiivse rutiiniga, kuid seisame silmitsi ka uute väljakutsetega, mis on mitmes mõttes seotud inimeste rändega. Ma ei muretse selle pärast, et külas, kust elanikkond on lahkunud linna või välismaale jääb kirikuhoone tühjana seisma. See on ühel hetkel pigem arhitektuuripärandi kaitsjate mure. Kiriku ülesanne on keskenduda inimestele. Nõnda muretsen ma selle pärast, et linnastumine on toonud endaga kaasa kasvava rahvaarvuga eeslinnad, kus kirikud puuduvad. Õnneks on luterlikud kogudused tekkinud või tekkimas Tallinnas Mustamäele ja Lasnamäele, Saku valda ja Saue linna. Sealjuures, Mustamäele ja Saku alevikku on asunud koostöös omavalitsustega tegema ettevalmistusi kirikute ehitamiseks.

Ka Eestist väljarännanud rahvuskaaslaste vaimulik teenimine peab saama korraldatud emakeelsena seal, kuhu eestlased on siirdunud. Loodame siin heale koostööle nii kultuuri- kui välisministeeriumiga ning Eesti välisesindustega, nagu see on suurepäraselt juba teostunud Brüsselis. Nimetada saab siin ka positiivsete näidetena Moskvat, Peterburgi ja Londonit. Kuidas aga teenida Soomes töötavat ja elavat kümnetesse tuhandetesse ulatuvat Eesti kogukonda, on suur küsimus. Õnneks saavad

Soome õppima asunud eesti lapsed läbi sealse haridussüsteemi kokkupuute ka kristlusega ja Soome luteri kirikuga. Selles osas on eesti lapsed kodumaal oluliselt halvemas olukorras. Seda leevendab pisut kristlike erakoolide tegevus. Täna on Eestis juba üheksa kristlikku erakooli, kus õpib paartuhat last. Ükski kolmest luterlikust koolist ei kannata õpilaste puudumise all, pigem vastupidi. Loodan, et riik ja omavalitsused jõuavad peagi kokkuleppele ning näevad võimalusi oma eelarvetest ka erakoolide tegevuse jätkuvaks toetamiseks. Mul on hea meel, et Tallinna linn on õpilaste erivajadusi ja lapsevanemate maailmavaatelisi erisusi kõrgelt väärtustades andnud lubaduse toetada tulevikus ka kristlikke erakoole.

Ühiskond, mis on stressis, ärevuses ja katki, kus perekonnad lagunevad ja traditsioonilist perekonnaelu ei väärtustata, vajavad inimesed tuge oma pere- ja paarisuhete hoidmisel ja parandamisel. Rõõmuga olen näinud, kuidas EELK Perekeskus on mitmete omavalitsuste ja ka ministeeriumitega koostöös asunud leevendma valu, mis tekib pere lagunemisest või perevägivallaga kokkupuutest. Samuti on meie kiriku peretöö tegijad oma tähelepanu alla võtnud laste kaitsmise keerulise küsimuse. Perekonnas on oma rollist lähtuv vastutus võrdselt nii emal, isal kui lapsel. Meie kõigi ühiseks eesmärgiks peab olema perekonna kui ühiskonna minimudeli heaolu, turvalisuse ning õnne saavutamine ja tagamine.

Usuelu ajas ning arengus

Ajal, mil palju räägitakse ühiskonna ilmalikustumisest, annab inimeste loomupärane religioossus endast üha enam märku. Linnalegendina püsib väide, et eestlased on kõige usukaugem rahvas Euroopas. Ometi kinnitab statistika hoopis midagi muud. Kevadel eestimaalaste usklikkust mõõtnud SAAR-POLL sotsioloogiline küsitlus "Elust, usust ja usuelust 2015" tulemused näitavad ateistide vähenemist viimase viie aastaga 13 protsendipunktilt 9 protsendini. Jumalasse usub kolmandik eestimaalastest, üleloomulikke jõude kolmveerand rahvast. Me oleme väga religioosne rahvas! Tõsi on aga see, et Eesti elanikkonnast vaid vaevalt veerand kuulub kirikusse ja selle pildiga ennustame me Euroopa, eriti Põhjamaade vähenevate protestantlike kirikute jaoks tulevikku. Meie olevikupilt saab tõenäoliselt olema nende tulevik. Ometi on Eesti Evangeelne Luterlik Kirik suurim liikmesorganisatsioon Eestis, mis on oma annetavate liikmete arvult suurem kui kaitseliit, ametiühingud või isegi kõigi poliitiliste erakondade annetavad liikmed kokku.

Oma esivanemate haudadel mälestusküünalde süütamine, terrorirünnakute ohvrite mälestuseks läbiviidud leinaseisakus osalemine, adventi- või jõuluajal kirikus käimine – see ei ole keskmise eestlase arvates kristlus. Loomulikult on! Eesti traagika on see, et hoolimata meie kristlikest juurtest, meil riigipühadena tähistatavatest kristlikest kirikupühadest, normaalse keskmise Eurooplase kristlasega sarnase igapäevaelu elamisest, ei tea me, et see kõik ongi osa kristlikust elust ja kultuurist. Meie koolides ei räägita sellest, et Eesti on kristlik maa. See polevat kohane, sest usuteemad on nii isklikud, et kuuluvad pigem isikliku kui avaliku elu juurde. Eesti on üks vähestest, kui mitte ainus Euroopa riikidest, kus on võimalik lasteaiast ülikooli lõpuni läbida kogu oma haridustee ilma, et keegi noort inimest maailmavaateliselt hariks, või tutvustaks talle võrdlevalt erinevaid maailma religioone või uskumusi. Umbes viiesajaviiekümnest Eesti üldhariduskoolist on haridus- ja teadusministeeriumi andmete alusel vaid 57 munitsipaal- või riigikooli, kus on mõnes klassis üks või paar kursust usundiõpetust kogu õppeperioodi kestel.

Me peame kohe-kohe asuma harjuma pagulastega, kellest paljud on kristlased või moslemid. Me peame looma neile Eestis nende religiooni-kultuuri toetava keskkonna ja lisaks sellele peame neile tutvustama ka oma kultuuri, oma traditsioone ja oma religiooni. Kuid meie inimesed ei oska seda, sest see kõik on neile võõras. Kõike, mis on võõras kardetakse ja ka välditakse. Usun, et siin ongi peidus meie rahvale etteheidetud võõravaenu juured. Kui meie uus vabana sündinud põlvkond on lõpetanud oma haridustee ilma religioonialaste teadmisteta ja neid on kasvatatud salgama ja häbenema omaenda kristlikku tausta ja traditsioone, siis kas me riigi ja rahvana pikemas perspektiivis multikultuurses ja multireligioosses ühiskonnas saame üldse õnnestuda! Et suuta sallida ja hoolida teistest ja nende tõekspidamistest, et austada teiste kultuuri ja usulist maailmavaadet, peame tunnistama esmalt, kes me ise oleme. Peame julgema häbenemata tunnistada seda, et Eesti on kristlik maa ja Eestimaal elavad kristlased. Me peame tulema kristlastena kapist välja!

Maarjamaa 800

Möödub aasta on olnud Eesti kristlaskonnale omamoodi mälu aasta, sest oleme tähistanud kaheksasaja aasta möödumist Eesti alade pühendamisest Neitsi Maarjale paavst Innocentius III poolt 1215. aasta Lateraani kirikukogul. Tähistame seda juubeliaastat kui tunnistust meie maa ja rahva vähemalt kaheksa sajandi pikkusest organiseeritult kristlikust ajaloost. Olen sageli imestanud, et ligi 150 aasta pikkuse Eesti laulupeokultuuri ja ligi 500 aasta pikkuse emakeelse kirjakultuuri tähtsustamise kõrval ei leia samal määral väärtustamist ja kõrgelt hindamist kogu meie 800-aastane kristlik ja vaimulik kultuuripärand. Ometi on olnud meie kristlik ja sageli just luterlik-protestantlik maailmavaade tegelikult lähteallikaks nii trükikunstile, kirja- ja lugemisoskusele, arhitektuuri- ja kunstipärandile, laulu- ja pillipidudele, kooli- ja kogukonnakultuurile. Vahel tundub mulle, et Eestis häbenetakse oma kristlikke juuri. Samal ajal kõneletakse euroopalikest väärtustest kui millestki sellisest, mis saaksid olla euroopalikud ilma kristliku ajaloo, kultuuri ja väärtusruumita. Puu, mille juured läbi raiutakse ja uude pinnasesse istutatakse ei jää elama, olgu uus pinnas kuitahes viljakas.

Külalislahkus kui kristlik väärtus

Eesti on oma ühiskonnakorralduselt sekulaarne, kuid oma olemuselt ja kultuuripärandilt siiski kristlik maa. Seda ei tohi unustada eriti nüüd, mil asume tervitama teistsuguse kultuuritausta ja religioossete veendumustega sisserändajaid. Külalislahkus, hädasolija aitamine ja ligimesearmastus kõigi inimeste suhtes on kristlikud väärtused, millest on saanud euroopalikud väärtused. Nimetagem siis neid väärtusi häbenemata kristlikeks väärtusteks peitmata neid mõne muu neutraalsemana tunduva termini varju. Olen päris veendunud, et isegi moslemile võib olla palju arusaadavam, kui räägime kristlikest väärtustest, selle asemel, et räägime üldistavalt ja mittekonkreetselt euroopalikest väärtustest. Mul on hea meel, et Eesti riik, pean silmas peamiselt siseministeeriumit ja sotsiaalkaitseministeeriumit on näinud põgenike vastuvõtmisel ja integreerimisel partnerina just EELK-d ja ka teisi Eesti kristlikke kirikuid. Just selline koostöö kiriku ja riigi vahel on midagi, mis on loomulik ja tavapärane ülejäänud Euroopas, eriti esile tõstes nt Saksamaad või Põhjamaid, kus riik on kohelnud kirikut alati võrdse partnerina, ega ole peljanud seda ka avalikult tunnistada. Näiteid kiriku kaasatusest ühiskonnaelu korraldamisse ja aktiivsest partnerluskoostööst võib leida arvukalt nii Põhjast, Lõunast, Läänest, aga ka Idast. Mida

haavatavam ja enam stressis on ühiskond, mida nõrgem on turvatunne, seda enam võiks kirik olla kaasatud partnerina ametlikul tasandil ühiskonnaelu korraldamisse.

Kristlik oikumeenia

Eesti on kristlik maa, kus erinevate kirikute vaheline aktiivne ja vennalik koostöö on eeskujuks kogu Euroopale. “Maarjamaa 800” juubeliaastat tähistati üheskoos Eesti Kirikute Nõukogu kümne liikmeskirikuga. Loomulikult ühendab Neitsi Maarja meid enim katoliku ja õigeusu kirikutega. Heade oikumeeniliste suhete ainulaadsust kinnitab Eesti Apostelliku-Õigeusu Kirikuga koostöös avatud õigeusu õppetool EELK Usuteaduse Instituudis, arvukad ühisettevõtmised koos rooma-katoliku kirikuga Maarjamaa juubeliaasta raames ning kahe nädala eest Tartu Ülikoolis toimunud sisukas kahepäevane sotsioloogia-teemaline konverents teemal “Maarjamaa – ajaloo teadmusega eilsest homsesse”, kus aktiivsemalt olid kaasatud just Eesti baptistid ja teised protestantlikud kirikud. Oikumeeniline koostöö on koondanud ühise mütsi alla ka kristlikud koolid ja nende omanik-kirikud: luteri kiriku, rooma-katoliku kiriku, Moskva patriarhaadile alluva õigeusu kiriku ja vabakogudused. Kirikute aktiivne koostöö on sekulaarses ja üha enam materialiseerumisele keskenduvast riigist, kuid usuliselt januses ühiskonnas, tulevikku suunatud tegevus, kus Eestis on jõutud palju kaugemale, kui paljudes vanades Euroopa maades ja kirikutes.

Homme päev

Eelolevad aastad toovad meile rea juubeleid, mida saame üheskoos tähistada. Veel enne, kui Eesti Vabariik peab oma 100. aastapäeva, oleme aasta varem võinud tähistada Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku 100. aastapäeva, mis kattub Reformatsiooni 500. aastapäeva tähistamisega 2017. aastal. Needki tähtpäevad loovad soodsad tingimused koostööks nii oikumeenilisel, riiklikul kui ühiskondlikul tasandil laiemalt. Sellest aga saame kõneleda juba järgmistel aastatel.

Täna kõiki, kes minu kutsele vastasid ja tänasel advendimõtisklusel ja vastuvõtul osalevad. Soovin teile kaunist advendiaja algust, rahu südamesse ja hinge ning rohket Jumala õnnistust!